

ODPADNI MATERIAL JE LAHKO TUDI DOBRA IGRAČA / Barbara Koblar, dipl.vzgoj. / Vrtec Jesenice

UVOD

Morda ste tudi vi eden od staršev ali vzgojiteljev, na katere se vsuje plaz otroških igrač, ko vstopite v otroško sobo ali igralnico. Nekatere od teh igrač imajo verjetno pomen bogatenja domišljije, prepričana pa sem, da večina nima takega pomena, ampak so trenutna marketinška modna muha in na žalost tudi trenutna muha naših otrok.

Pri opazovanju otrok vidimo, da so kartonaste škatle, vrečke, kamni, lončki, razni odpadni materiali ter seveda igračke, ki jih izdelamo iz odpadnega materiala sami, lahko zelo dobra igrača. Otroku veliko pomeni, če skupaj z njim ustvarjamo in izdelamo igračo, pa čeprav iz odpadnega materiala. Zanje je to lahko tudi popolna igrača.

OPREDELITEV IGRAČE

Igrača je osnovni element otrokove igre, s pomočjo katere otrok najde okvirno idejo za igro in vpliva na posamezne elemente igre. Igračo v širšem pomenu besede lahko predstavlja vsak materialni predmet, ki ga otrok osvoji in v svoji igri spremeni v sebi želeno igračo (Marjanovič Umek in drugi 1981). Sprva so to deli telesa, kot so prsti, roke in noge, nato obraz in roke osebe, ki otroka neguje, pozneje pa tudi predmeti iz njegovega okolja: odeja, papir, lončki ter »prave« igrače, ki so izdelane doma ali industrijsko (Fekonja v Marjanovič Umek in Zupančič 2001).

Marjanovič Umek (in drugi 1981) v knjigi *Igra in igrače* razlaga, da igrača ni samo sredstvo igre, temveč je tudi otrokov zvesti spremljevalec, njegov prijatelj in prvi soigralec v igri. Igračo otrok pooseblja, jo ljubkuje, se z njo pogovarja, zanjo skrbi in se nanjo tudi močno naveže. Hkrati je igrača tudi vzgojno sredstvo, ki otroka spodbuja k opazovanju, razvijanju različnih spretnosti, k razmišljanju in kombiniranju, vztrajnosti in sodelovanju. Tako igrača bogati njegovo mišljenje in čustva ter ga hkrati uvaja v vse širše socialno okolje.

Upoštevat je treba, da moramo z igračami zadovoljevati različne interese in potrebe otrok glede na posamezne sestavine ali elemente njegovega telesnega in duševnega razvoja (Levičnik in drugi 1991).

OPREDELITEV IN KLASIFIKACIJA IGRAČ

Marjanovič Umek (1981) igrače razvrsti glede na osnovno funkcijo, ki jo otrok v igri razvija:

- *Igrače za razgibavanje.* Razvijajo otrokovo motoriko in s tem omogočajo ter pospešujejo razvoj gibalnih spretnosti (npr. vozila in žoga).
- *Ljubkovalne igrače.* Te igrače otroka pomirjajo, mu nudijo občutek varnosti, topline ter tako ugodno vplivajo na njegov čustveni razvoj (npr. živali iz pliša, lutke).
- *Igrače ki spodbujajo konstrukcijsko igro.* Z njimi pridobiva tehnične izkušnje (npr. kocke, naravni material: mivka, kamni ...).
- *Pripomočki za družabne igre.* Otroka navajajo na upoštevanje pravil igre ter zahtevajo sodelovanje s soigralci (npr. karte, človek ne jezi se, monopoli ...).
- *Priložnostne igrače.* So različne doma izdelane oz. improvizirane igrače. Otroci jih izdelajo sami ali ob pomoči odraslih. Te igrače so iz različnih materialov ter služijo najrazličnejšim namenom. Avtorica povdarja, da z izdelavo domačih igrač otrok utrjuje zaupanje v lastne sposobnosti (Fekonja v Marjanovič Umek in Zupančič 2001).

Igralna sredstva lahko razdelimo na igrače, igre in sestavljanke:

Igrače. Zanje je značilno, da zahtevajo uporabo domišljije, urijo koordinacijo in gibalne spretnosti, so primerne za samostojno igro in so večinoma manj strukturirane. Igrače navadno ne vključujejo tekmovalnih prvin in pravil. Igra z igračami se navadno lahko prekine na željo igralcev, v njej pa ni zmagovalca ali poraženca. V igri

z igračami otrok zlasti v prvih treh letih življenja pridobiva spoznanja o lastnem telesu ter o fizičnih lastnostih sveta, pozneje pa spoznava tudi pravila delovanja kulturnega okolja, v katerem živi (Fekonja v Marjanovič in Umek, Zupančič 2001).

Igre. Igre so predvsem tiste dejavnosti, ki niso v celoti vezane na igralčevo »srečno roko« in v večji meri vključujejo otrokov spomin in znanje, vedno pa postavljajo določena pravila. V nasprotju z igračami imajo tekmovalen značaj. Navadno igra zahteva več kot enega igralca in se zaključi na vnaprej določen način, po navadi tako, da eden izmed igralcev zmaga (Fekonja v Marjanovič Umek, Zupančič, 2001).

Sestavljanke. Sestavljanke so v določenih pogledih podobne igram. Tudi sestavljanke se zaključijo z vnaprej določeno rešitvijo, vendar navadno otroku omogočajo samostojno igro. Tudi nekatere igrače so podobne sestavljankam, npr. avtomobilček, ki ga je treba sestaviti, vendar ta navadno vsebuje načrt in navodila za sestavljanje, zato zahteva manj kognitivnega napora (Fekonja v Marjanovič Umek in Zupančič 2001).

Ob navedenih klasifikacijah igrač in iger pa je najpomembnejše pravilno vključevanje igre in s tem tudi igrač v vzgojni proces, saj vzgojni pomen igre pozna le vzgojitelj ali učitelj, medtem ko se ga otrok, ki se z igračami igra, niti ne zaveda niti ni to njegov poglobitveni cilj (Marjanovič Umek in Zupančič 2001).

Otroku veliko pomeni, če skupaj z njimi izdelamo igračo, pa čeprav iz naravnih sredstev ali odpadnega materiala. V trgovini ni tako popolne igrače, ki bi lahko izpodrinila priložnostno »pravo« igračko (kot jo imenuje Marjanovič Umek), ki si jo otrok izdelava sam. Preprosta sredstva, predvsem pa naše sodelovanje ter odnos do igrač in igre so za otroka najpomembnejši.

OKOLJSKA VZGOJA V VRTCU

Otroci v predšolskem obdobju potrebujejo nenehen stik z naravo, saj lahko samo ob doživljanju narave spoznajo, da narava vzbudi posebno ljubezen, izžareva posebno lepoto ter da jo je treba zato na vsakem koraku spoštovati in varovati. Otroci lahko pod drevesi, grmi počnejo več kot na umetnih igralih. Iz vsake trave, kamenčka, vejice lahko naredijo, kar želijo. Tako bogatijo svojo domišljijo in razvijajo svojo ustvarjalnost (Bezenšek v Balek 2010).

Prav je, da otroke seznanimo o pravilnem ravnanju z okoljem in naravo že v vrtcu, zato v našem vrtcu vsako leto poteka projekt ekologije. Otroke seznanjamo s pravilnim ločevanjem odpadkov ter kako lahko koristno uporabimo odpadni material. Iz odpadnega materiala izdelujemo slike, razne izdelke ter igre in igrače. Vključitev otrok v izdelavo le-teh omogoča razumevanje vrednosti recikliranja ter seveda odgovornega vedenja do okolja in narave v vsakodnevnem življenju.

Izraz okoljska vzgoja je nastal iz angleškega izraza environmental education. Pri nas smo ga začeli uporabljati pred nekaj več kot dvajsetimi leti, da bi z njim opisali določeno vrsto vzgoje, ki je nujna pri pripravi človeka za boljše ravnanje s svojim okoljem (Lepičnik Vodopivec 2006).

Okoljska vzgoja oblikuje odločanje, pravila obnašanja do okolja in vzpostavlja odnos do kakovosti okolja (Lepičnik Vodopivec 2006).

Okoljska vzgoja v vrtcu zahteva medsebojno prepletanje vseh treh področij. K temu nas usmerja princip celovitega načrtovanja okoljske vzgoje in holistični pristop k otroku (Lepičnik Vodopivec 2006).

Okoljska vzgoja omogoča doživljanje lepote narave, stik z njo in razumevanje sprememb v naravi (npr. iz semena raste rastlina, se razvija, spreminja). Ko otrok doživlja takšne izkušnje, se po mnenju S. Pogačnik-Tolčič (1992) uči postopno vzpostavljati odnos do vsega in vseh v svojem okolju, medsebojne

povezanosti in soodvisnosti. Tako se postopno, ob konkretnih dejavnostih, otrok razvija na kognitivnem, emocionalnem, socialnem in psihomotoričnem področju (Lepičnik Vodopivec 2006).

UMETNOST V VRTCU

Otrokova ustvarjalnost se kaže že v vrtcu, zato imamo vzgojitelji in starši zelo pomembno vlogo pri spodbujanju njihove ustvarjalnosti. Če imajo otroci na razpolago razne pripomočke in sredstva, bodo po njih pogosto posegali in z njimi potešili močno željo po risanju, slikanju, oblikovanju. Pomembno je, da so sredstva in pripomočki pravilno izbrani, tako glede na starost kot tudi na sposobnost otrok, zato da ne doživijo strahu pred neuspehom.

Ustvarjalnost otrok krepimo na več načinov:

- spodbujamo jih, da svobodno izražajo svoje občutke ali mnenje;
- spodbujamo jih, da povedo in ocenijo svoje zamisli (npr. z vprašanjem: »Zakaj meniš, da ...?«);
- dovolimo jim, da so izvirni, in jih spodbujamo, da za vsako vprašanje poiščejo rešitev;
- z vzgojo, kjer so meje jasno postavljene;
- s sprejemanjem ali dopuščanjem otrokove ustvarjalne zamisli, brez podcenjevanja pri dosežkih;
- s podpiranjem, ko si upajo biti drugačni;
- z zaupanjem v njihove sposobnosti;
- z dovoljevanjem dejavnosti, pri kateri uživajo;
- z dovoljevanjem za svobodno izražanje in priložnosti za učenje in vajo;
- z lastnim ustvarjanjem (Einon 2002).

Otroci imajo ustvarjalnost že v naravi. So spontani, izvirni, če pa jim pustimo še prosto pot in svobodo pri njihovi domišljiji in razmišljanju, se njihova ustvarjalnost kaže v popolni luči. Ustvarjalnost otrok moramo spodbujati, vlivati jim moramo zaupanje vase in svoje sposobnosti. Z različnimi ustvarjalnimi dejavnostmi bomo še bolj krepili otrokove sposobnosti, kar povzroča še bogatejšo ustvarjanje.

Žal današnji vsakdan dobro skrbi za to, da so otroci v stalnem stiku z ne-kakovostnim. Mediji so polni oglasov za cenene, ne-kakovostne, vsebinsko prazne igrače. Vizualno nasičenih vsebin, namenjenih otrokom, pa najsi gre za likovno, literarno ali glasbeno področje, je na vsakem koraku nešteto. Na drugi strani se kakovost ne ponuja tako bogato in agresivno. Zanj se je treba precej bolj potruditi.

Zaradi vsega povedanega je naša pedagoška dolžnost, da poskušamo pri otrocih odpreti tiste poti, po katerih bo vanje vstopala umetnost – ta neusahljivi vir energije, lepote in življenjskega pozitivizma.

IZ TEORIJE V PRAKSO

V nadaljevanju članka predstavljam didaktične igre in igrače, izdelane iz odpadnega materiala, s katerimi so otroci spoznavali različna področja v vrtcu.

Cilj je, da se otroci pri igrah, ki jih skupaj izdelamo iz odpadnega materiala, učijo na različnih področjih ter da razvijajo in razumevajo svoj domišljijski svet. Seznanjajo se z različnimi materiali in tehnikami, se soočajo s svojo uspešnostjo ter krepijo čut za lepo. Ob vsem tem spoznavajo tudi ekologijo in skrbijo za čisto okolje, ki nas obdaja.

DIDAKTIČNA IGRA GOSENICE

Material za izdelavo didaktične igre
Lesene odpadne deske in odpadni zamaški.

Izdelava igre

Na odpadne deske sem narisala gosenice. Skupaj z otroki smo zbrali zamaške, ki smo jih oprali in pripravili za igro.

Navodilo za igro

Igro lahko igrajo 1 do 4 igralci. Igra se na dva načina:

- otrok si izmisli vzorec iz barvastih odpadnih zamaškov ter ga nadaljuje do konca gosenice;
- otroci uporabijo kocki, kocki pokažeta barvo in število odpadnih zamaškov, ki jih morajo položiti na gosenico, zmaga igralec, ki prvi »obleče« svojo gosenico.



Foto: Barbara Kobljar

DIDAKTIČNA IGRA SPOMIN

Material za izdelavo didaktične igre

Karton, odpadni material (kamenčki, gumbi, papir ...), odpadni zamaški.

Izdelava igre

Na karton smo narisali polja. Nabrli smo lesene odpadke, steklene odpadke, kovinske odpadke ter papirnate odpadke. Zbrali smo zamaške iste velikosti in barve.

Navodilo za igro

Na polja poljubno položimo odpadke ter jih pokrijemo z zamaški. Otroci dvigujejo zamaške ter iščejo pare.



Foto: Barbara Kobljar

DIDAKTIČNA IGRA NACEK PACEK

Material za izdelavo didaktične igre

Karton, odpadni lončki, samolepilna barvna folija, odpadni drobni material (stekleni kamenčki, kartonasti žetoni, plastični zamaški)

Izdelava igre

Iz odpadnega kartona smo izdelali igralno ploščo. Na sredino in na vse štiri vogale igralne plošče sem narisala barvne kroge. Odpadne lončke smo oblepili z barvno samolepilno folijo.

Iz kartona sem izdelala igralno kocko ter nanjo narisala simbole.

Navodilo za igro

Število igralcev, starost, potek igre: 4 igralci, 4-6 let.

Otroci najprej pripravijo igralno ploščo za igranje. Vsak otrok dobi svoj lonček ter devet različnih odpadkov (3 x papir, 3 x steklo, 3 x plastiko). Na sredino igralne plošče položijo smetnjake različnih barv (moder, rumen, zelen). Začne najmlajši otrok.

Otrok meče kocko, ki mu z barvo pokaže, kateri odpadke mora odvresti v pravilni zabojnik.

Modra barva: moder zabojnik: papir.
Rumena barva: rumen zabojnik: embalaža.

Zelena barva: zelen zabojnik: steklo.

Zmaga otrok, ki prvi pravilno loči oz. razvrsti odpadke iz svojega lončka (ima prazen lonček).

Rožica na kocki pomeni, da igralec lahko odvrže katerikoli odpadke. Nacek pacek na kocki pomeni, da igralec ne sme metati en krog; mora iz smetnjaka na sredini vzeti en odpadke in ga dati nazaj v svoj lonček.



Foto: Barbara Kobljar

Opomba: Igra Nacek Pacek je bila nagrajena s tretjim mestom na 2. natečaju "Moja ideja - nova igrača".

DIDAKTIČNA IGRA: OD NAJMANJŠEGA DO NAJVEČJEGA

Material za izdelavo didaktične igrače

Odpadni kartonasti tulci različne višine in širine, prtički ali toaletni papir, lepilo Mekol, voda.

Izdelava igre

Tulce sem narezala na različne višine. Otroci so jih oblepili s prtički - tehnika kaširanja. Ko so se tulci posušili, so jih še pobarvali v različne barve.

Navodilo za igranje

Otroci polagajo tulce od največjega do najmanjšega ali obratno: od najmanjšega do največjega. Tulce lahko tudi polagajo enega v drugega od najožjega do najširšega ali obratno.



Foto: Barbara Kobljar



Foto: Barbara Kobljar

DIDAKTIČNA IGRA: TOMBOLA LIKOV

Material za izdelavo didaktične igre
Odpadni karton in vrečka iz blaga.

Izdelava igre

Iz kartona smo izrezali manjše kartončke, ki predstavljajo igralne ploščice. Iz preostalega kartona smo izrezali like, ki so jih nato otroci pobarvali z voščenkami različnih barv.

Navodilo za igro

Igro igrajo najmanj trije igralci. Vsak od igralcev dobi igralno ploščico, na kateri so obrisani liki z različnimi barvami. Na sredini je košara, v kateri so liki, ki jih igralci potrebujejo za pokrievanje. Eden od igralcev ima vrečko z barvnimi liki. Iz vrečke izvleče lik, ga poimenuje, in če ga ima igralec na svoji igralni plošči, ga pokrije.

Zmaga igralec, ki prvi pokrije vse like na svoji ploščici.



Foto: Barbara Kobljar

DIDAKTIČNA IGRA: COFKI

Material za izdelavo didaktične igre
Pokrov kartonaste škatle (od čevljev), plastični zamaški, cofki, pinceta in manjša odpadna škatlica (v tem primeru kovinska škatlica s pokrovom).

Izdelava igre

Na pokrov škatle sem nalepila zamaške. Toliko kot je zamaškov, je tudi cofkov. Ujemajo se tudi barve zamaškov in cofkov.

Navodilo za igranje

Otroci s pinceto prenašajo cofke iz posodice v zamaške in obratno. Pomembno je, da vstavijo iste barve cofek v isto barvo zamaška.



Foto: Barbara Kobljar

ZAKLJUČEK

Otrokova igra je neizčrpen rezervoar raznih idej in možnosti, ki jih verjetno ne bomo nikdar do kraja izčrpali. Treba jo je le pravilno razumeti (Toličič 1981, 15).

Kot otrok sem se vedno rada igrala. V igri sem se sprostila, počutila sem se se jaz, zdelo se mi je, da vse znam in zmorem. Če se spomnim svojega otroštva, je bilo vse povezano z igro. Spomnim se, kako smo se skupaj z vrstniki zbirali na bližnjem igrišču in vse, kar nam je prišlo pod roko, uporabili za igro ali pripomoček k igri. Takrat se nismo zavedali, kaj vse z igro dosežemo, pa lahko rečem, da smo z igro pridobili ogromno. Mislim, da smo se največ naučili takrat – v brezskrbnem otroštvu in z igro.

Spomini na moje igrivo otroštvo pa mi pomagajo sedaj, ko sem kot vzgojiteljica zaposlena v vrtcu. Vem, kako se otroci počutijo in kaj potrebujejo. Odrasli, starši imamo vse več skrbi, dela, odgovornosti, ki nas velikokrat tako zaposlujejo, da včasih preprosto ne najdemo časa, da bi se z otrokom igrali. Pa vendar ravno igro otroci potrebujejo in zato jo otrokom v veliki meri podarjam v vrtcu.

Z otroki smo izdelali igre ter igrače, ki imajo določen cilj. Ker so pri izdelavi iger in igrač sodelovali ali so spremljali, kako igrača nastaja, so nanjo gledali z drugačnimi očmi. Igro so takoj, ko je bila izdelana, hoteli tudi preizkusiti.

Opazno je bilo, kako so iz dneva v dan napredovali v igrah. Na začetku so bili še negotovi, kmalu pa se jim je odprlo, in vsi so hoteli biti zmagovalci. Igre in igrače imajo določene cilje in otroci so jih z igro tudi dosegali.

Že pred časom sem spoznala, da imamo v vrtcu idealno priložnost združiti prijetno s koristnim: da se skupaj igramo ter tako učimo. Spoznala sem tudi, da lahko igrače izdelamo sami iz odpadnega materiala in tako pri izdelavi igrače uživamo, se z igračo nato igramo in učimo, navsezadnje pa pripomoremo vsaj majhen delček k čistemu okolju.

Literatura

- Balek M. (2010) *Vloga otroka v ekovrtcu*. Maribor: Pedagoška fakulteta Maribor.
- Einion D. (2002) *Ustvarjalen otrok; prepoznajte in spodbudite naravno nardarjenost*. Tržič: Učila International.
- Kokalj S. in Levičnik I. (1982) *Predšolska pedagogika*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kosi A. (2009) *Otroška igra*. Maribor: Pedagoška fakulteta Maribor.
- Lepičnik Vodopivec J. (2006) *Okoljska vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: Založba AWTS, d.o.o.
- Levičnik I. in drugi (1991) *Dobra igrača*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo v sodelovanju s Komisijo za oceno igrač pri Odboru za razvoj družbenega varstva otrok Slovenije.
- Marjanovič Umek L. in Zupančič M. (2001) *Psihologija otroške igre*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Marjanovič Umek, L. in drugi (1981) *Igra in igrače*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenija.